

УДК 332:14

Бітюк І. М.

inna.holomeniuk@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2209-8753

*к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування,
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси*

НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ІНТЕРЕСИ: ПРИНЦИПИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Дослідження розкриває актуальні та нагальні питання формування та впровадження національних економічних інтересів України в частині принципів управлінської діагностики економічної безпеки країни в умовах інформаційної економіки. Наведено авторське визначення національних економічних інтересів, діагностики управлінської безпеки країни з позиції нового етапу повоєнного відтворення економіки. Обґрунтовано ключові принципи управлінської діагностики економічної безпеки країни в умовах інформаційної економіки: дотримання балансу інтересів в сферах та зонах проведення досліджень, що в результаті матиме високу ефективність; наявності консенсусу в пріоритетах оцінок, послідовності процедур виконання досліджень серед дослідників (експертів або груп експертів); якості та незалежності інформації; дотримання правил інформаційної культури; дотримання правил та стандартів інформаційної безпеки; інформаційного прогресу та руху до найкращих стандартів інформаційної економіки в питаннях залучення цільових програм та продуктів обробки інформації; врахування мінливості зовнішнього середовища; врахування кінцевої мети – гармонійного розвитку відносин в парадигмі «бізнес-населення-влада»; соціального партнерства та соціальної відповідальності. Авторська думка полягає баченні єдності управлінських процесів та процедур напрацювання пріоритетів національних економічних інтересів та аналітичного забезпечення діагностики макроекономічних та мезоекономічних процесів в країні, врахування зон ризиків, безпеки стабілізації економіки та соціального сектору. Окреслено пряму залежності в успішності реалізації національних економічних інтересів та економічною безпекою. Водночас формування економічної безпеки держави є національним інтересом, оскільки безпека та реалізація першочергових потреб особи, суспільства та держави – необхідна передумова дієдатності країни, без чого неможливе досягнення другорядних цілей. Визначено нагальну потребу в розробці національної концепції та стратегії реалізації національних економічних інтересів України на позиції прискореного відтворення господарського комплексу.

Ключові слова: національні економічні інтереси, економічна безпека, принципи, управлінська діагностика, інформаційні ресурси, інформаційна економіка.

Bitiuk Inna

inna.holomeniuk@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2209-8753

Ph.D., Associate Professor, Associate Professor at the Department of Management and Business Administration, Cherkasy State Technological University, Cherkasy

NATIONAL ECONOMIC INTERESTS: PRINCIPLES OF MANAGEMENT DIAGNOSTICS OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE COUNTRY IN THE CONDITIONS OF THE INFORMATION ECONOMY

Abstract. The study reveals the actual and urgent issues of formation and implementation of the national economic interests of Ukraine in terms of the principles of managerial diagnosis of the country's economic security in the conditions of the information economy. The author's defi-

inition of national economic interests, diagnostics of the country's managerial security from the standpoint of a new stage of post-war reconstruction of the economy is given. The key principles of management diagnosis of the country's economic security in the conditions of the information economy are substantiated: maintaining a balance of interests in the areas and areas of conducting research, which will result in high efficiency; the presence of consensus in the priorities of evaluations, the sequence of research implementation procedures among researchers (experts or groups of experts); quality and independence of information; compliance with the rules of information culture; compliance with information security rules and standards; information progress and movement towards the best standards of the information economy in matters of involving targeted programs and information processing products; taking into account the variability of the external environment; taking into account the ultimate goal – the harmonious development of relations in the "business-population-government" paradigm; social partnership and social responsibility. The author's opinion is the visible unity of management processes and procedures for working out the priorities of national economic interests and analytical support for the diagnosis of macroeconomic and mesoeconomic processes in the country, taking into account risk zones, the security of stabilization of the economy and the social sector. The direct dependence in the successful implementation of national economic interests and economic security is outlined. At the same time, the formation of the economic security of the state is a national interest, since the security and realization of the primary needs of the individual, society and the state is a necessary prerequisite for the country's effectiveness, without which it is impossible to achieve secondary goals. The urgent need for the development of a national concept and strategy for the realization of the national economic interests of Ukraine in the position of accelerated reproduction of the economic complex was identified.

Key words: national economic interests, economic security, principles, management diagnostics, information resources, information economy.

JEL Classification: E69, F01, F02, O12

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-38-02>

Постановка проблеми. Знання щодо оцінок національних економічних інтересів мають свою специфіку теоретико-методологічного та методичного забезпечення, управлінського впливу, аналізу та опрацювання масивів даних. Найбільш поширеними методами оцінки національних економічних інтересів в різних галузях постають фінансовий та управлінський аналіз (як оперативний так і прогнозний), експертні методи та методи оцінки ризиків, теорія ігор, методи добування даних (Data Mining) та інші. Оцінки національних економічних інтересів тісно пов'язані з питаннями національної економічної безпеки, діагностування та прогнозуванням ринкової економіки, як світової так і національної, що формує свою специфіку та проблемність в отриманні достовірної інформації, незалежних експертиз та правильних висновків, що є характеристикою функціонування інформаційної економіки.

Науковець С. Стеценко в своїй праці зазначає, що економічна безпека – це стан економіки, що забезпечує достатній рівень соціального, політичного, оборонного існування

і прогресивного розвитку суб'єкта безпеки, невразливість і незалежність його економічних інтересів стосовно можливих зовнішніх і внутрішніх загроз і впливів [1, с. 105].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визнані в світі представники школи управлінського аналізу, діагностування небезпечних станів, банкрутства, ризиків корпорацій, галузей, ринків та країн: Едвард Альтман, Гаррі Марковіц, Роберт К. Мертон, Джордж Фостер, Майрон Шоулзу, Вільям Шарп. Саме ці науковці сформувавши складне бачення станів банкрутства, ввели оцінки ризиків в ринкових умовах, обґрунтували потребу в управлінні ризиками, моделювали та діагностували діяльність корпорацій та бізнесів, національних економік та ринкових утворень.

Українська школа науковців, що системно досліджують національні економічні інтереси представлена працями Базилевича В., Буряка Є., Варналія З., Мазараки А., Єрмошенко М., Панкової Л., Фінагіної О. та інших.

Безпекові аспекти національної економіки, відповідне методологічне та аналітичне забезпечення досліджують науковці: Козаченко Г.,

Калінеску Т., Бінько І., Варналій З., Власюк О., Геєць В., Жаліло Я., Качинський А., Шевченко Л., Шлемко В., Петрук О., Мошенський С., Сухоруков А. та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є національні економічні інтереси, а саме принципів управлінської діагностики економічної безпеки країни в умовах інформаційної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Національні економічні інтереси це базова категорія в системі досліджень, оцінок, діагностування національної економіки, регіонів та галузей, що забезпечує визначення пріоритетів руху країн, її активного чи пасивного залучення соціально-економічного потенціалу, положень дотримання економічної (соціальної, інноваційної, інформаційної) безпеки [2].

Авторська думка полягає в формуванні єдності національних економічних інтересів та аналітичного забезпечення діагностики макроекономічних та мезоекономічних процесів в країні, дослідження зон безпеки економічного зростання.

Між національними економічними інтересами та економічною безпекою держави існує тісний взаємозв'язок, сутність якого полягає в пріоритетності національних економічних інтересів у процесі створення системи економічної безпеки. Водночас формування економічної безпеки держави є національним інтересом, оскільки безпека та реалізація першочергових потреб особи, суспільства та держави – необхідна передумова дієздатності країни, без чого неможливе досягнення дугорядних цілей [3; 4].

Прийняття рішень в системі аналізу, оцінки та отримання висновків щодо національних економічних інтересів само по собі є конфліктним процесом, бо одного рішення не може існувати, тлумачення інформації різне, залежність від наявних та прихованих конфліктів між агентами співпраці за доступ до ресурсів існує завжди, відповідно існує вибір в обранні пріоритету просування національних проєктів. Формуються зони безпечного та небезпечного залучення інформаційних ресурсів, врахування інформаційних шумів. І такий ризикований вибір інформаційних джерел не завжди передбачає ідеальний результат – отримання очікуваного ефекту від діагностування. Особливу увагу слід приділяти експертному діагностуванню та інтегрованим

моделям оцінки, як найбільш відповідним до принципів комплексного залучення інформаційних ресурсів, незалежності в обробці інформації та наголосі у висновках, урізноманітнення технологій обробки інформації, перспектив отримання досліджень на рівні діяльності високопрофесійних експертів.

Аналіз та прийняття рішень тісно між собою пов'язанні та мають актуалізувати гармонійність в управлінських процедурах планування дій, формування регуляторних заходів та інформаційному забезпеченні заходів економічної політики країни, в системі регуляторних заходів стимулювання національної економіки та її секторів. Майбутнє країни, післявоєнне відновлення національної економіки України залежить від професіоналізму, рівня компетентності спеціалістів, системної та ефективної державної соціально-економічної політики та її направленість на конкретні соціальні та економічні показники якісних змін.

Науковці Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. в своїй праці зазначають, що «пріоритетним завданням для української влади та бізнесу залишається скооперовано співпраця у напрямку формування оптимальної стратегії і тактики післявоєнного відновлення економічної системи. Так, НБУ, як головний регулятор фінансових, фіскальних, валютних, монетарних процесів, визначає що базою для поствоєнного «відродження» економіки має бути приведення базових макроекономічних показників до оптимального (в ідеалі – довоєнного) стану. На основі забезпеченої стабільності системи доцільним є реалізація ряду реформ (в частині оновлення механізмів регулювання малого та середнього бізнесу, ринку праці, управління державною власністю, діяльності правоохоронних органів тощо)» [5].

Ідеалізованим постає національний економічний інтерес, що в результаті реалізації не викликає конфліктних або кризових ситуацій, відповідає прогресивним зрушенням в діловому середовищі. Безкризне функціонування підприємств, бізнесів, галузей постає метою національної економічної політики, що ґрунтується на науково обґрунтованих принципах: економічної оптимальності, дієвості, цільового призначення, якісно-кількісного характеру змін, циклічності, розвитку, екологічності, інноваційної орієнтованості, адекватності, доцільності, збалансованості та прозорості.

Якісного та всебічного управлінського аналізу, діагностування та моніторингу пріоритетних сфер, видів діяльності можливо досягти на основі залучення науково обґрунтованих управлінських принципів, які чітко зорієнтовані на якість процесу діагностики, а саме:

- дотримання балансу інтересів в сферах та зонах проведення досліджень, що в результаті матиме високу ефективність;
- наявності консенсусу в пріоритетах оцінок, послідовності процедур виконання досліджень серед дослідників (експертів або груп експертів);
- якості та незалежності інформації;
- дотримання правил інформаційної культури;
- дотримання правил та стандартів інформаційної безпеки;
- інформаційного прогресу та руху до найкращих стандартів інформаційної економіки в питаннях залучення цільових програм та продуктів обробки інформації;
- врахування мінливості зовнішнього середовища;
- врахування кінцевої мети – гармонійного розвитку відносин в парадигмі «бізнес-населення-влада»;
- соціального партнерства та соціальної відповідальності.

Кваліфікований менеджмент, провідні фахівці, що будуть відповідальними за проведення аналізу та діагностування національних економічних інтересів на різних фазах життєвих проєктів повинні добре володіти різноманітними групами методів, цільовими технологіями обробки великих масивів даних, методиками економічного та управлінського аналізу, середньо та довгострокового прогнозування. Особливої уваги потребує залучення експертів з позиції фахової компетентності, позитивних відгуків щодо аналітичної діяльності від світової спільноти науковців та провідного менеджменту консалтингових компаній.

Зацікавленість та перспективність аналізу національних економічних інтересів на пряму пов'язана з використанням сучасних інформаційних технологій, цільових програмних продуктів, які забезпечують вирішення завдань дослідження з максимальною достовірністю та в комплексному баченні складних процесів відтворення макро- та мезоекономічних процесів великих господарських систем. Наголос

рекомендуємо робити не тільки на методах, інструментах та технологіях дослідження, а й на якості інформаційних ресурсів, відповідності інформації даним в офіційних джерелах, корпоративних звітах, оцінках експертів, міжнародних рейтингах [6].

Управлінська діагностика в своєму інформаційно-аналітичному забезпеченні перетворюється у креативний процес управлінської діяльності, має творче бачення опрацювання даних, формує особисту площину концептуального забезпечення у вигляді – принципів, методів та технологій діяльності. Саме бажана ефективність та результативність процесу діагностики формує фундамент правильного розуміння та оцінки фактів, інформації, джерел цільового та нецільового призначення, визначення зон конфліктів та проблем, ризиків, оцінки потенціалу зростання та наголосу на можливій банкрутства.

Важливо також зосередити увагу саме на актуальність дослідження національних економічних інтересів в умовах ведення військових дій в Україні. Адже, такі дослідження потребують свого ретельного вивчення та перегляду з позиції змін пріоритетів, в першу чергу з позиції національної безпеки. Первинність, пріоритетність значення економічної, військової, соціальної безпеки для нашої країни важко недооцінити. Важливість ефективного відновлення національної економіки обумовлює особливу зацікавленість усіх верств населення, влади, бізнесу мати захист від непередбачуваних станів війни, економічних загроз, інформаційних диверсій, хакерських атак, ризиків обмеження ресурсного забезпечення національних проєктів та іншого. Відповідно існує потреба в розробці національної концепції та стратегії реалізації національних економічних інтересів з чітко визначеними принципами проведення такої діяльності, залученням інструментарію аналітичної обробки інформації та не завжди перевірених (конфліктних) даних. Такий процес передбачає первинний крок, проведення управлінської діагностики національних економічних інтересів, в чому зацікавлена не лише держава (владні інституції), але і суб'єкти господарювання, наприклад, національні компанії, галузі, регіони, малий та середній бізнес.

Управлінська діагностика національних економічних інтересів це процес накопичення корисної, якісно оформленої інформації на основі залучення цільових, науково обґрун-

тованих станів національної економіки, або її сегментів, щодо визначення станів: макро- та мікроекономічних процесів, відтворення регіональної економіки, станів галузей та змін етапів розвитку інформаційної економіки [7].

Формування знань щодо реалізації національних економічних інтересів, обговорення та оцінка конфліктності питань, напрями управлінського впливу в умовах інформаційної економіки мають характеристики прозорості, безпеки та врахування великої кількості вимог щодо стабільного відтворення ринкового середовища. В основі формування та обговорення, визнання та реалізації економічних інтересів на рівні національного господарства, суспільного відтворення необхідні комплексні дослідження:

- трендів світового ринку, руху національних галузей в форматах інноваційного та інтелектуального прогресу;

- особливостей ресурсного забезпечення національних та транснаціональних виробництв з урахуванням перспектив розширення національного ринку, нарощення потенціалу інноваційності та конкурентоспроможності;

- інформації щодо наявного економічного потенціалу країни (загальна структура, характеристики змін та конфліктних зон) за видами економічних ресурсів, за напрямками використання;

- змін правового регулювання та інституційного забезпечення функціонування галузей, цільового інвестиційного та інноваційного забезпечення;

- оцінки та прогнозування розвитку національної економіки з позиції: сталого та передкризового, кризового та розвиненого станів;

- змін регіональної структури територіальної системи України, критеріального виокремлення підходів до економічного районування та кластероутворення, умов реалізації великих регіональних проєктів та програм;

- оцінки сфер діяльності та галузей прямого державного регулювання, відповідної зацікавленості в визнанні національних економічних інтересів за проєктами та сферами діяльності;

- діагностування, моніторингу ділового та бізнесового середовища за світовими стандартами та інтересами просування пріоритетних змін;

- визначення та оцінка центрів підприємницького саморозвитку національної економіки в умовах активної діджиталізації [8; 9].

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Україна сьогодні знаходиться у військовому стані, що фактично охоплює всі території, ворог знищує міста та інфраструктуру, промислові та аграрні виробництва, соціальні об'єкти та культурну спадщину. В таких умовах влада країни, науковці та освітяни, провідний менеджмент та представники бізнесу повинні сформулювати потенціал відновлення. Проте, саме інформаційний сектор формує прогресивність управлінських заходів, що закладає підвалини прогресивного векторного руху та збалансованих, гармонійних національних економічних інтересів, що забезпечать стимулюючі відносини різних груп населення країни, закордонних інвесторів та агентів міжнародної співпраці, бізнесу та влади. Розуміння стрімкості та корисності інформаційного прогресу повинно бути присутнім в кожному кроці влади, бізнесу, населення, що одночасно прискорює входження нашої країни до ЄС, надає відповідність моделі національної економіки до європейського ринкового простору та цільовим векторами регіонально-галузевого кластероутворення [8].

ЛІТЕРАТУРА

1. Стеценко С. П. Економічна безпека: сутність і структура. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2013/26.pdf
2. Лекарь С. Правове регулювання економічної безпеки в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 12. С. 186–191.
3. Сухоруков А. І., Мошенський С. З., Петрук О. М. Національна економічна безпека : навч. посібник / за ред. А. І. Сухорукова. Житомир : Рута, 2010. с. 363.
4. Варналій З. С., Буркальцева Д. Д., Насенко О. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія / за заг. ред. проф. З. С. Варналія. Київ, 2011. 299 с.
5. Хмарська І., Кучерява К., Клімова І. Особливості післявоєнного відновлення економіки України. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1621/1558>
6. Pankova, L., Uzbek, D., Panchenko, Y., Samoilenko, A., & Privarnikova, I. (2022). Impact of digitalization on the protection and implementation of the national economic interests. *Cuestiones Políticas*, 40(74), 815–829. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4074.45>
7. Лойко В. В. Методичні аспекти регіональної діагностики рівня економічної без-

пеки. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1794>

8. Коляденко С. В. Національні економічні інтереси України: концепти змін інформаційної економіки та активізація регіонального кластроутворення. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія Економіка та управління*. 2023. № 9. С. 23–31.

9. Finagina O., Buryak E., Zaporozhets O. Cluster policy of Ukraine: target interests of regions and development of environmental management. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2021. Вип. 62 (Том 1). С. 70–79.

REFERENCES

1. Stecenko, S. P. “Ekonomichna bezpeka: sutnistj i struktura”, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2013/26.pdf

2. Lekarj, S. (2019), “Pravove rehuljuvannja ekonomichnoji bezpeky v Ukraini”, *Pidpryjetnyctvo, ghospodarstvo i pravo*, no. 12, pp. 186–191.

3. Sukhorukov, A. I. Moshenskyj, S. Z. and Petruk, O. M. (2010), “Nacionaljna ekonomichna bezpeka: navch. posibnyk” / za red. A. I. Sukhorukova. Zhytomyr: Ruta, p. 363.

4. Varnalij, Z. S. Burkaljceva, D. D., and Najenko, O. S. (2011), “Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorityty zmichennja: monohrafija” / za zagh. red. prof. Z. S. Varnalija. Kyiv, 299 p.

5. Khmarsjka, I., Kucherjava, K., and Klimova, I. (2022), “Osoblyvosti pisljavojenogho vidnovlennja ekonomiky Ukrainy”, *Ekonomika ta suspiljstvo*, no. 42, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1621/1558>

6. Pankova, L., Uzbek, D., Panchenko, Y., Samoilenko, A. and Privarnikova, I. (2022), “Impact of digitalization on the protection and implementation of the national economic interests”, *Cuestiones Políticas*, no. 40(74), pp. 815–829. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4074.45>

7. Lojko V. V. “Metodychni aspekty rehionalnoji diagnostyky rivnja ekonomichnoji bezpeky”, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1794>

8. Koljadenko S. V. (2023), “Nacionaljni ekonomichni interesy Ukrainy: koncepty zmin informacijnoji ekonomiky ta aktyvizacija rehionalnogho klastroutvorennja”, *Problemy suchasnykh transformacij. Serija Ekonomika ta upravlinnja*, no. 9, pp. 23–31.

9. Finagina, O., Buryak, E. and Zaporozhets, O. (2021), “Cluster policy of Ukraine: target interests of regions and development of environmental management”, *Zbirnyk naukovykh pracj Cherkaskogho derzhavnogho tekhnologichnogho universytetu. Serija: Ekonomichni nauky*, no. 62 (1), pp. 70–79.

Стаття надійшла до редакції 10 вересня 2023 р.